

му фінансовому стані знаходиться підприємство, повинен ґрунтуватися на комплексі показників, оскільки значна кількість збиткових підприємств не є банкрутами і продовжують свою діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / Бланк И. А. – К. : Ника-Центр : Эльга, 1999. – Т. 2. – 591 с.
2. Дем'яненко М. Я. Фінансовий словник-довідник / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Каблук. – К. : ІАЕУААН, 2003. – 507 с.
3. Загородній А. Г. Фінансовий словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2000. – 587 с.
4. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / Коробов М. Я. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2002. – 378 с.
5. Маркарьян Э. А. Финансовый анализ : учеб. пособие / Маркарьян Э. А., Герасименко Г. П., Маркарьян С. Э. – 4-е изд. испр. – М. : ИД ФБК-ПРЕСС. 2003. – 217 с.
6. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [Електронний ресурс] : Лист Державної податкової адміністрації України від 27.01.1998 р. № 759/10/20-2117. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Осмоловський В. В. Теория анализа хозяйственной деятельности / В. В. Осмоловський. – М. : Новое знание, 2001. – 307 с.
8. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2000. – 406 с.
9. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [Електронний ресурс] : Наказ Агентства з питань, запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. № 22. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
10. Про затвердження положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
11. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пособие / Савицкая Г. В. – 7-е изд., испр. – Мн. : Новое издание, 2002. – 704 с.
12. Чупіс Л. В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства : наук.-метод. вид. / за ред. д. е. н., проф. Л. В. Чупіс. – Суми : Довкілля, 2001. – 404 с.

УДК 658.15

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В. О. Козуб

Значущість фінансових результатів у забезпеченні функціонування та розвитку господарюючого суб'єкта зумовлює необхідність спостереження за їх формуванням і використанням. Моніторинг фінансових результатів торговельного підприємства реалізується за відповідної системи показників. Склад і джерела вхідної інформації, методичні за-

сади формування показників зумовлюють якість висновків за результатами моніторингу, що використовуються під час обґрунтування рішень щодо окремих аспектів діяльності господарюючого суб'єкта. Вищезазначене зумовлює доцільність досліджень щодо сутності та видів показників, а також визначення вимог до використання їх у моніторингу

фінансових результатів торговельних підприємств.

Незважаючи на актуальність, питання спостереження за величиною та параметрами фінансового результату підприємства не було належним чином висвітлено в наукових публікаціях. Як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі під час розгляду проблем моніторингу увагу акцентовано на створенні моделі та обґрунтуванні послідовності реалізації моніторингу певного об'єкта. Зокрема І. О. Бланк наголошує на необхідності ранжування показників, що підлягають спостереженню, за рівнем їх значущості [1, с. 124–125]. І. Р. Болквдзе відзначає комплексний характер моніторингу та подає його як систему, яка включає щомісячний аналіз економічної кон'юнктури, щоквартальний аналіз фінансового стану та інвестиційної активності основних підрозділів підприємства [2]. Ю. Б. Іванов приділяє увагу створенню інформаційної бази моніторингу [4, с. 194–200], А. А. Садеков – граничним значенням прибутку та рентабельності торговельного підприємства [5, с. 45–47]. Питання систематизації показників моніторингу певного об'єкта загалом і фінансового результату зокрема дотепер залишається недостатньо розробленим.

Метою статті є обґрунтування системи показників-індикаторів і інформативних показників для моніторингу фінансових результатів торговельного підприємства.

З метою розв'язання цієї проблеми були поставлені такі завдання: а) визначити умови формування інформативних показників і показників – індикаторів; б) обґрунтувати систему показників-індикаторів та інформативних показників моніторингу фінансових результатів за урахування послідовності формування та використання фінансових результатів, а також рівня, цілей і методичних засад реалізації моніторингу.

За результатами дослідження отримано ряд висновків. У загальному вигляді показник визначають як дані, інформацію про властивості певного об'єкта, процесу. Ураховуючи якісну та кількісну сторони виділяють показники, що характеризують конкретні об'єкти та явища (процеси), а також абсолютні та відносні,

прямі та зворотні показники. Для об'єктів і процесів є характерними складність і внутрішня структурованість, що потребує для їх опису не одного, а сукупності показників, які об'єднують за змістом, ступенем синтезу, рівнем відображення причинно-наслідкових відносин, способом формування та іншими ознаками. Із поданих характеристик для моніторингу фінансових результатів значущим є формування системи показників за причинно-наслідковими зв'язками, зокрема формування сукупності показників – індикаторів та інформативних показників. У потоку даних інформативні показники є вхідними, індикатори – вихідними показниками. Слід відзначити особливості формування інформативних показників і показників-індикаторів, вони є результативними, побудованими на підставі інформативних показників. Інформативні показники формуються за даними планів і завдань розвитку підрозділів підприємства, облікових і звітних даних бухгалтерського, статистичного та управлінського обліку.

Формування підсистеми інформативних показників і показників-індикаторів залежить від особливостей організації моніторингу на підприємстві. Зокрема, його проведення залежатиме від основних напрямів моніторингу фінансових результатів і низки передумов, а саме: рівня прийняття управлінських рішень, цільових настанов і методичних засад реалізації. Ураховуючи вищезазначене, в подальшому інформативні показники та показники-індикатори подано за урахування напрямів в управлінні фінансовими результатами та характеристиками моніторингу (рис.).

Серед основних напрямів формування показників моніторингу виділено моніторинг формування та використання фінансових результатів, що відповідає загальним напрямам в управлінні фінансовими результатами підприємства [1, с. 48]. У свою чергу, цільові настанови, рівень управлінських рішень і методичні засади реалізації визначатимуть особливості формування системи інформативних показників і показників-індикаторів. Зокрема, цільові настанови є визначальними для формування системи показників-індикаторів і подання їх у формалізованому вигляді, рівень управлін-

Характеристика	Напрями в управлінні фінансовим результатом			
	моніторинг формування фінансових результатів			моніторинг використання фінансових результатів
Рівень управлінських рішень	оперативний моніторинг	тактичний моніторинг	стратегічний моніторинг	стратегічний моніторинг
Цільові настанови	Базовий моніторинг			
	Проблемний моніторинг			
Методичні засади реалізації	Комплексний моніторинг			
	Динамічний моніторинг			
				Конкурентний моніторинг
				Порівняльний моніторинг

Рис. Типізація моніторингу фінансових результатів за напрямками в управлінні фінансовими результатами та характеристиками моніторингу

ських рішень – для формування складу інформативних показників і показників-індикаторів з огляду на джерела інформації; методичні засади реалізації – для обґрунтування базових і граничних значень показників-індикаторів. З огляду на вищезазначене подано показники (інформативні та показники-індикатори), систематизовані за виділеними напрямками в управлінні фінансовими результатами та характеристиками моніторингу.

Незважаючи на сукупність характеристик, пріоритетним у формуванні показників-індикаторів є цільова спрямованість моніторингу, що відповідає загальній меті управління фінансовими результатами підприємства. За визначенням, яке подано у праці [3], основною метою управління фінансовими результатами є забезпечення необхідного їх розміру на кожному етапі формування [3, с. 49]. Поетапне послідовне формування фінансових результатів використано для систематизації показників-індикаторів. Зокрема, з огляду на періодичність і джерела надходження інформації система моніторингу фінансових результатів подана як сукупність показників-індикаторів, що відображають три послідовні етапи в розвитку фінансових результатів підприємства, а саме: формування валового доходу (відстежується щодаки, щотижня), формування фінансових результатів від реалізації (відстежується за підсумками місяця), формування фінансових результатів за видами діяльності та їх розподіл (відстежується за підсумками кварталу, а також року в цілому). Ураховуючи рівні при-

йняття управлінських рішень і послідовність формування фінансових результатів показники-індикатори моніторингу фінансових результатів, подані у вигляді багаторівневої системи, яка включає групи показників моніторингу валового доходу, доходів від реалізації, фінансових результатів до оподаткування, чистого та нерозподіленого прибутку (табл.).

Перша група індикаторів ґрунтується на показниках формування валового доходу. Вона включає сукупність абсолютних і відносних показників, що відображають стан і динаміку валового доходу загалом на підприємстві, за його структурними підрозділами. Показники-індикатори валового доходу обчислюються щотижня або щодаки, це дозволяє в оперативному режимі ухвалювати рішення щодо формування валового доходу за структурним підрозділом, окремою операцією.

За показниками валового доходу за тижнями (декадами) визначається підсумкова величина фінансового результату за місяць, що є основою показників-індикаторів наступного рівня.

Друга група індикаторів включає сукупність абсолютних і відносних показників, що відображають формування доходів від реалізації. Ці показники розраховуються щомісяця. В їх основі – показники валового доходу а також дані щодо поточних витрат загалом на підприємстві та за його структурними підрозділами за звітний період.

Третя група індикаторів включає показники, що характеризують формування фінансо-

Таблиця

Система показників моніторингу формування та використання фінансових результатів торговельного підприємства

Вид фінансових результатів	Група показників-індикаторів	Показник-індикатор	Інформативний показник	Періодичність розрахунку	Джерело інформації
Валовий дохід	Показники-індикатори формування валового доходу	- Результативність формування валового доходу	- Валовий дохід (фактичний); - валовий дохід (за планом)	Щотижня, щодоби, щомісяця	Дані бухгалтерського та управлінського обліку
		- Темп змін валового доходу	- Валовий дохід (фактичний) у t-й період; - валовий дохід (фактичний) у t-1-й період		
Дохід від реалізації	Показники-індикатори формування доходу від реалізації	- Рівень валового доходу за n-м центром відповідальності	- Валовий дохід (фактичний) за n-м центром відповідальності; - товарооборот (фактичний) за n-м центром відповідальності	Щомісяця, щокварталу	Те саме
		- Результативність формування доходу від реалізації	- Дохід від реалізації (фактичний); - дохід від реалізації (за планом)		
Чистий прибуток	Показники-індикатори ефективності формування фінансових результатів за підприємствами-конкурентами	- Темп змін доходу від реалізації	- Дохід від реалізації (фактичний) у t-й період; - дохід від реалізації (фактичний) у t-1-й період	Щороку	Дані звітності за підприємствами-конкурентами
		- Ефективність формування фінансових результатів за підприємствами-конкурентами	- фінансовий результат від операційної (фінансової, інвестиційної) діяльності (фактичний) за підприємствами-конкурентами; - витрати операційної (фінансової, інвестиційної) діяльності (фактичні) за підприємствами-конкурентами		
Чистий прибуток	Показники-індикатори результативності та ефективності формування чистого прибутку за підприємством	- Результативність формування чистого прибутку	- Чистий прибуток (фактичний); - чистий прибуток (за планом)	Щокварталу, щороку	Дані фінансової звітності
		- Рентабельність власного капіталу	- Чистий прибуток (фактичний); - власний капітал (середній розмір за період)		
Чистий прибуток	Показники-індикатори ефективності формування чистого прибутку за підприємствами-конкурентами	- Рентабельність власного капіталу за підприємствами-конкурентами	- Чистий прибуток (фактичний) за підприємствами-конкурентами; - власний капітал (середній розмір за період) за підприємствами-конкурентами	Щороку	Дані про підприємства-конкуренти

Продовж. табл.

Вид фінансових результатів	Група показників-індикаторів	Показник-індикатор	Інформативний показник	Періодичність розрахунку	Джерело інформації
Нерозподілений прибуток	Показники індикатори ефективності використання фінансових результатів	- Коефіцієнт дивідендних виплат - Коефіцієнт інвестування прибутку	- Сума чистого прибутку, сплачена власникам підприємства; - сума чистого прибутку - Сума чистого приросту, спрямована на інвестування приросту активів - сума чистого прибутку	Щороку	Дані фінансової звітності
	Показники індикатори ефективності використання фінансових результатів за підприємствами-конкурентами	- Коефіцієнт дивідендних виплат за підприємствами-конкурентами - Коефіцієнт інвестування прибутку за підприємствами-конкурентами	- Сума чистого прибутку, сплачена власникам за підприємствами-конкурентами; - сума чистого приросту за підприємствами-конкурентами - Сума чистого приросту, спрямована на інвестування приросту активів за підприємствами-конкурентами; - сума чистого приросту за підприємствами-конкурентами		

вих результатів за основними видами діяльності та напрямками використання. Інформація для визначення показників-індикаторів накопичується упродовж кварталу та включає, окрім даних про дохід від реалізації, також інші доходи (від операційної оренди, від реалізації необоротних активів та ін.) та витрати (податок на прибуток, відсотки за користування кредитними ресурсами, та ін.), що виникають на підприємстві впродовж звітної періоду та відображені у фінансовій звітності. Дані за квартал використовують для розрахунку показників-індикаторів за рік.

Четверта група індикаторів ґрунтується на показниках, що відображають результативність і ефективність формування чистого прибутку торговельного підприємства. Ураховуючи, що чистий прибуток є кінцевим фінансовим результатом, за відсутності налагодженого управлінського обліку, формування моніторингу за показниками зміни чистого прибутку, результативності та ефективності його формування достатньо для подальшої оцінки успішності функціонування та розвитку торговельного підприємства.

П'ята група індикаторів сформована на основі цільових настанов щодо відстеження використання фінансових результатів. Щоб виконати це завдання, рекомендовано застосовувати показники структури та ефективності використання фінансових результатів.

Якщо на підприємстві впроваджено конкурентний моніторинг, до групи показників формування та використання фінансових результатів включають також відповідні показники за підприємствами-конкурентами.

Розроблена система показників-індикаторів, сформована за урахуванням напрямів та основних характеристик моніторингу, а також послідовності формування та використання фінансових результатів, є дієвим інструмен-

том підвищення ефективності управління на підприємстві. Запропонована система показників-індикаторів є уніфікованою, адже ґрунтується на даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності та містить лише ті показники, що можуть бути використані без застережень на торговельних підприємствах будь-якої організаційно-правової форми існування, розміру, форми товарної спеціалізації тощо. Разом із тим, у разі необхідності ця система може бути модифікована за рахунок розширення переліку показників-індикаторів у межах виділених їх груп за видами фінансових результатів, що дозволяє отримувати докладну інформацію про формування та використання фінансових результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр : Эльга, 2002. – 752 с.
2. Болквядзе И. Р. Концепция системы мониторинга экономического состояния промышленного предприятия [Электронный ресурс] / И. Р. Болквядзе // *Экономика России: основные направления совершенствования* : межвуз. сбор. науч. тр. – 2011. – Вып. 5. – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/bandurin/article/sbrn05/index.shtml>. – Режим доступа.
3. Власова Н. О. Эффективность формирования фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі : монографія / Н. О. Власова, І. Ю. Мелушова. – Х. : ХДУХТ, 2008. – 259 с.
4. Иванов Ю. Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток : монографія / Ю. Б. Иванов, П. А. Орлов, О. Ю. Иванова. – Х. : ІНЖЕК, 2008. – 352 с.
5. Садеков А. А. Регулирование рентабельности в торговом предприятии : монографія / А. А. Садеков, А. В. Коструба. – Донецк : ДонГУЭТ, 2000. – 101 с.